

<https://doi.org/10.59849/2311-8482.2025.3.236>

ƏBÜLFƏZ QULİYEV, ALİYƏ QULİYEVƏ

BƏXTİYAR VAHABZADƏNİN ƏDƏBİ-ELMİ İRSİNDƏ DİL MƏSƏLƏLƏRİ PROF.YUSİF SEYİDOVUN ARAŞDIRMALARINDA

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində öz yeri olan, dəsti-xəttilə seçilən görkəmli söz ustalarından biridir. Qüdrətli ədib istər bədii, istər ədəbi-elmi yaradıcılığında həmişə dilimizin qorunub saxlanması, təmizliyi, saflığı və inkişaf etməsi uğrunda yorulmadan mübarizə aparmışdır. B.Vahabzadənin yaradıcılığında dil probleminin öyrənilməsi görkəmli filoloq Yusif Seyidovun araşdırmalarında xüsusi yer tutur. Bəxtiyar Vahabzadə irsində dil problemi o qədər geniş mövzudur ki, alim bu barədə xüsusi tədqiqat əsəri, monoqrafiya da nəşr etdirmişdir. Mövzu çox geniş olduğuna görə məqalədə Bəxtiyar Vahabzadənin ancaq publisistik əsərlərindəki dil məsələləri prof.Yusif Seyidovun araşdırmaları əsasında nəzərdən keçirilmiş, tədqiq olunmuşdur.

Açar sözlər: Bəxtiyar Vahabzadə, Yusif Seyidov, ədəbiyyat, poeziya, dil, üslub

Giriş

Ədəbiyyatın inkişafı, ədəbi janrların təkamülü, təkmilləşdirilməsi ədəbi dilə öz təsirini göstərir. Bu, son nəticədə ədəbi dilin xəlqiləşməsinə, onun ifadə etmə qabiliyyətinin güclənməsinə aparıb çıxarır. Ədəbi dil prosesini dilçiliyin müasir tələbləri səviyyəsində qavramaq, öyrənmək, doğru-düzgün qiymətləndirmək üçün şair və yazıçıların dilini öyrənməyə həmişə ciddi ehtiyac duyulmuşdur. Onu da qeyd edək ki, yazıçı və dil problemini Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə kompleks şəkildə, mükəmməl şəkildə araşdıran professor Yusif Seyidov olmuşdur. Bu baxımdan bədii yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının ayrılmaz tərkib hissəsi olan Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasının dilinin öyrənilməsi də aktualıq kəsb edir.

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı Azərbaycan ədəbi-ictimai fikrinin formalaşmasında, inkişafında önəmli rol oynayıb və öz təsir gücünü bu gün də saxlamaqdadır. Təsadüfi deyildir ki, ölkə prezidenti tərəfindən 21.02.2025-ci il tarixdə Xalq şairi B.Vahabzadənin anadan olmasının 100 illiyinin qeyd olunması haqqında imzalanmış sərəncamda da yuxarıda göstərilən məziyyətlər önə çəkilmişdir. Bu dərinməzmunlu sərəncamda göstəriləyi kimi, Bəxtiyar Vahabzadə mübariz şəxsiyyəti və çoxşaxəli fəaliyyəti ilə XX əsrin ikinci yarısından etibarən Azərbaycan bədii-ictimai fikir tarixinə parlaq səhifələr yazmış qüdrətli simalardandır. Onun Vətənə, millətə və doğma ana dilinə sonsuz məhəbbət ifadə edən, dərin poetik-fəlsəfi düşüncələrlə zəngin irsi daim mədəni-mənəvi dəyərlərə ehtiram, milli azadlıq ideallarına bağlılıq və istiqlal məfkurəsinə sədaqət hissi aşılamişdir. Sənətkar ədəbi və elmi yaradıcılığını uzun illər pedaqoji fəaliyyəti ilə uğurla əlaqələndirərək, bir neçə nəslin milli təfəkkürünün formalaşmasında müstəsna rol oynamışdır. Bəxtiyar Vahabzadə ictimai xadim kimi xalqın taleyüklü məsələlərinə münasibətdə həmişə əsl ziyalı mövqeyi nümayiş etdirmişdir.

Bəxtiyar Vahabzadə vətəndaş və milli şairdir. Milllətinin, ölkəsinin ağrı-acılarını, uğurlarını, sevinclərini bütün varlığıyla yaşamışdır. Görkəmli söz ustası eyni zamanda ədəbiyyatşünas olaraq elmi tədqiqat işi aparmış, Xalq şairi Səməd Vurğun yaradıcılığının əsas tədqiqatçılarından biri kimi tanınmışdır. Ədəbiyyatşünaslıq sahəsindəki xidmətlərinə görə böyük şairimiz Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademiki seçilmişdir. Qeyd etdiyimiz kimi, Bəxtiyar Vahabzadənin bədii və publisistik yaradıcılığında dil məsələsi xüsusi yer tutur. Azərbaycan poeziyasında Bəxtiyar Vahabzadə qədər dil probleminə yaradıcılığında böyük önəm verən, onu dərinləndirən və sevirən ikinci bir poeziya nümayəndəsi tapmaq çətindir. Müəllifin özü bunu belə etiraf edir: "Mənim ən böyük mübarizəm sovet dövründə ayaqlar altında tapdanan, qapılar arxasında

qalan ana dilimizin uğrunda həm əməli işimdə,həm də yaradıcılığımda ardıcıl mübarizə idi.Mən bu mövzuya onlarla məqalə,onlarla şeir və poema həsr etmişəm. Demək olar ki,bütün poemalarımın ricət hissəsində dolayısı ilə bu və ya başqa şəkildə dilimizin rəsmi dövlət idarələrindən qovulmasına etirazımı bildirmiş,onun hüququnun özünə qaytarılmasını arzulamışam”(5,s.47). Böyük şairimizin təkcə bədii yaradıcılığında deyil,ədəbi-publisistik əsərlərində də ana dili,onun milli sərvət kimi qorunub saxlanması,safılığı və təmizliyi uğrunda mübarizə mühüm rol oynayır.Ona görə də bir sıra tədqiqatçılar(1),o cümlədən prof.Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadə və dil məsələsi üzərində geniş şəkildə dayanmış, bu mənəviyyat xəzinəsini dərinlən araşdırmağa səy göstərmişlər.Yusif Seyidovun hələ 1983-cü ildə nəşr olunmuş “Sözün qüdrəti” monoqrafiyasında təxminən 100 səhifə Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının dilinə və ümumiyyətlə sənətkarın dil və üslub məsələlərinə həsr olunmuşdur(2,s.8-90).Yusif Seyidov bununla kifayətlənməmiş,Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında dil məsələsinə aid ayrıca bir monoqrafiya da nəşr etdirmişdir(6).Mövzu çox geniş olduğuna görə biz bu məqalədə Yusif Seyidovun Bəxtiyar Vahabzadənin bədii irsində deyil, konkret olaraq publisistik yaradıcılığında dil məsələlərinə aid tədqiqat əsərlərini araşdırmağı qarşımıza məqsəd qoyduq.

Qeyd edək ki, Bəxtiyar Vahabzadənin publisistik əsərlərini əhatə edən “Vətən ocağının istisi”(7),”Sənətkar və zaman”(8),”Sadəlikdə böyüklük”(9),”Dərin qatlara işıq” (10), “Gəlin açıq danışaq”(11),”Ədəbi düşüncələr”(5) kimi kitabları nəşr olunmuşdur. Bu kitablarda şairin dil məsələlərindən bəhs edən qiymətli məqalələri də öz əksini tapmışdır. Prof.Yusif Seyidov həmin kitablara dayanaraq Bəxtiyar Vahabzadə və dil problemini geniş şəkildə araşdırmağa çalışmışdır.

Qeyd etdiyimiz kimi,XX əsr Azərbaycan şairlərinin orta nəslinə mənsub olan bu görkəmli sənətkarın və ədəbiyyatşünasın bədii və elmi-publisistik əsərlərində söz, dil, üslub haqqında fikirlərin əhatə dairəsi olduqca geniş, problematikası isə müxtəlif və rəngarəngdir.”Həm də bu müxtəliflik o qədər qüvvətli və şaxəlidir ki,onların hamısından bəhs edə bilmək çətinliyi bir tərəfə qalsın, ədibin bu sahədəki fikirlərini toplamaq, qaydaya salmaq və qruplaşdırmaq özü xeyli çətinlik”(4,s.342).

Qeyd etdiyimiz kimi, şairin dil haqqında düşüncələrində ana dili aparıcı rol oynayır.Yusif Seyidov yazır: ”Başqa sənətkarlar kimi B.Vahabzadə də insanın, ümumən xalqın həyatında ana dilinin rolunu dərinlən duyur və onu qiymətləndirir. Şeir və poemalarında tez-tez, həm də müxtəlif münasibətlərlə bu məsələyə müraciət edən şair-ədibin ana dili haqqındakı mülahizələri bir sıra hallarda ümumi nəzəri istiqamətdə olur, yəni bu və ya digər bir dillə məhdudlaşmır, milli və irqi fərqlər, dillərin müxtəlifliyi ana dili anlayışına təsir göstərmir, bütün xalqlar, bütün insanlar üçün ana dili doğma və əzizdir.Təsadüfi deyildir ki, şair “Oğluma” şeirinə N.Nərimanovun “Ana dili.Bir dil ki,mehriban bir vücut məhəbbətini... sənə bu dildə bəyan edir,bir dil ki, hələ beşikdə ikən bir layla şəkildə öz ahəng və ləfəzini sənə eşitdirib, ruhun ən dərin guşələrində nəqş bağlayıbdir”- sözlərini epigraf vermişdir.Bu ümumi nəzəri mülahizələr öz qidasını və fonunu Azərbaycan dilindən alır,bəzən isə onun ana dili haqqındakı fikirləri bütünlüklə Azərbaycan dilinə söykənir”(4,s.376).Böyük sənətkar ana dili ifadəsini belə mənalandırır:”Biz dilimizi də ana dili adlandırırıq.Çünki bizə ilk dəfə doğma dilimizi də öyrədən ananın özüdür”.

Bəxtiyar Vahabzadə sözün, xüsusilə bədii sözün qüdrətini yüksək qiymətləndirir. Böyük sənətkar “Şəbi-hicran” poemasında şair sözünün, bədii sözün gücü haqqında belə deyir:

Əsil sənətkarın,əsil şairin

Özü qocalsa da, sözü qocalmır.

Belə söz abidələrinin əsrlərin dolanbac yollarından keçə -keçə gəlib bütün nəsillərin malı olduğunu,əhəmiyyəti və gözəlliyini də saxladığını vurğulayan Yusif Seyidov şairin müdrik fikir mahiyyəti daşıyan aşağıdakı cümlələrinə istinad edir: ”Səs və söz abidələrinin daş abidələrindən

fərqi ondadır ki,daş abidələr zamanın tufanları qarşısında əriyib,vaxt keçdikcə öz təravətini itirirsə, səs və söz abidələri, əksinə, zamandan-zamana daha da cilalanır, yeniləşir və gözəlləşir”(9,s.49)

Böyük şair bədii dil, xüsusən şeir dili haqqında qiymətli fikir və mülahizələr irəli sürmüşdür.”Şeirdə sənətkarlıq üçün vacib olan əsas şərtlərdən biri də dil və ifadə gözəlliyidir” – deyən Bəxtiyar Vahabzadə obrazlılığı poeziya dili üçün əsas keyfiyyət hesab edir.Bununla əlaqədar o, Füzuli dilini misal gətirərək yazır ki, Füzuli şeirinin gözəlliyi, hər şeydən əvvəl, fikrin dərinliyində, reallığında və bütün bunların yüksək bədii obrazlılıqla ifadə edilməsindədir.

Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadənin şeirin yüksək poetik əsər kimi ortaya çıxmasında bu keyfiyyətlərlə yanaşı fikir yükünü də yüksək qiymətləndirdiyini göstərir.O yazır ki, böyük söz ustası fikir yükünü də şeirin ən vacib əlaməti sayır. Burada söz və məfhum, dil və təfəkkür problemləri meydana çıxır. Alim böyük şairin aşağıdakı cümlələrinə xüsusilə böyük önəm verir: ”Ədəbiyyat o zaman yüksək zirvəyə çatır ki, söz fikirlə yüklənmiş olsun, böyük bir fikrin ifadəsinə xidmət etmiş olsun. Fikrin düzgün və sərrast ifadəsi, dinləyiciyə tez çatması üçün ən dəqiq sözlər, ibarələr, ifadələr tapılmalıdır”(4,s.434).

Alim Bəxtiyar Vahabzadənin poeziya dilinin sadə və aydınlığını da əsas amillərdən hesab etməsinə, burada sözün yerində işlədilməsini mühüm şərt kimi irəli sürməsinə diqqəti cəlb edir.O bu qənaətə gələrkən şairin aşağıdakı fikrinə söykənir:”Sözdən istifadə məsələsində bu və ya digər sözün şeirdə işlədilər bilib işlədilər bilməməsindən söhbət getməməlidir.Əsas məsələ sözün özündə deyil,sözün nə dərəcədə yerində işlədilməsindədir”(4,s.435).

Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan şair və yazıçılarının yaradıcılıq üslubu,dili haqqında,onların sözə münasibəti və sözdən istifadə qabiliyyətləri haqqında diqqətəlayiq fikirlər söyləmişdir. Bu fikirlər bu və ya digər yazıçı, əsər haqqında deyilmiş olsa da, çox vaxt ümumən bədii ədəbiyyatın dilinə aid edilir və nəticə etibarilə ədəbi-bədii dilimiz barəsində nəzəri fikirlər kimi diqqəti çəkir. Məlumdur ki, Bəxtiyar Vahabzadə bir çox şair və yazıçının dil xüsusiyyətlərindən bəhs etmiş, ancaq o daha çox öz ustadı böyük sənətkar Səməd Vurğun irsini dərinləndirən araşdırmış, onun haqqında namizədlk və doktorluq dissertasiyası yazmış,bu tədqiqatlar əsasında kitablar çap etdirmiş, bu kitablarda, xüsusən “Səməd Vurğun” monoqrafiyasında o, ədəbi dilimizin inkişafında böyük rol oynamış xalq şairimizin dil və üslub xüsusiyyətlərindən də xeyli bəhs etmişdir(6). Ona görə də Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadənin öz ustasının dili haqqındakı mülahizələri üzərində geniş dayanmışdır. Yusif Seyidov Səməd Vurğun poeziyasının ədəbi dilimizin inkişafındakı rolunu,onun üslub xüsusiyyətlərini dərinləndirən tədqiq etmişdi.Onun fikrincə, bir şair kimi yeni söz və ifadə axtarışları Səməd Vurğunun bütün yaradıcılıq axtarışlarının tərkib hissəsi olmuşdur.Məhz buna görə Bəxtiyar Vahabzadənin şairin dili haqqında düşüncələri alimin diqqətini cəlb etmişdi.Onu da qeyd edək ki,Səməd Vurğunun istedadına yüksək qiymət verdiyi gənc şairlərdən biri də Bəxtiyar Vahabzadə idi. O göstərir ki,(Səməd Vurğun)1951-ci ildə yazdığı “Əbədi heykəl” poemasının əlyazmasını məndən almış və diqqətlə oxumuşdu...bir çox misraların altından xətt çəkərək “dilə fikir ver” sözlərini yazmışdı.Alimin qeyd etdiyi kimi, Bəxtiyar Vahabzadə Səməd Vurğunun şeir dilinin əzəmətini də,gözəlliyini də,dərinliyini də onun sadəliyində görür. Bu sadəliyin isə Vaqif şeirindən mayalandığını,xalq yaradıcılığından qidalandığını göstərir.

Səməd Vurğunun “Muğan” poeması həm ədəbiyyatımızın, həm ədəbi dilimizin qiymətli söz abidəsidir. Alimin fikrincə, Bəxtiyar Vahabzadənin “Muğan” poemasının dili haqqındakı aşağıdakı fikrinin mükəmməliyinə, həqiqiliyinə heç nə əlavə etmək mümkün deyil. Bəxtiyar Vahabzadə bu poemadakı “Ceyran” şeirindən bir neçə bənd nümunə verir və onu dəyərləndirir:

Elə ki son bahar min büsat qurur,
Kolları-kosları yıxıb uçurur,
Sıxlaşıb bir yerə baş-başa durur

Düşəndə çovğuna, borana ceyran.
On addım kənar da yatmayı təkə,
Gəzinir oylağa baş çəkə-çəkə,
Gələn qaraltıdır, yoxsa təhlükə
Bir özünə baxır bir ona ceyran.

“Bu bəndlərin hər biri gözəl rəsm əsəridir. Burada sözlərin öz musiqisi var, öz rəngi var”(4, s. 405).

Məlumdur ki, böyük Səməd Vurğunun ədəbiyyata gəldiyi dövrdə poeziyamız hələ klassik poeziyanın şablon sözlərindən tam şəkildə yaxa qurtarmamışdı. Ona görə də o, “Muğan” poemasında bu ənənəni qıraraq yeni sözləri də cəsarətlə yerli-yerində işlətməyə nail olmuşdur. Məsələn:

Ekskavator sözü yoxdur Sarvanımın öz dilində,
Lakin ona həmdəm oldu öz yurdunda, öz elində.

Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadənin “Muğan” poemasının lüğət tərkibindəki bir sıra sözlərin cəsarətlə poetik məqamda işlədilməsini alqışlamasını bəyənərək onu olduğu kimi kitabda sitat şəklində vermişdir: “Bir zaman şeirimizdə sement, beton, tok, balta və s. sözləri görsəydilər, dodaq büzər, bəlkə də belə əsərləri şeir adlandırmazdılar. Lakin həmin sözlər Səməd Vurğunun dilində nə qədər şairanə və gözəl səslənir. Bu sözlər oxucunun nəzərində qəhrəmanın iş prosesini, çarxların gurultusunu, qayıqların şappıltısını səsləndirir. Yenə həmin əsərdə “car çəkir çarxların çaxnaşq səsi” misrasında şair c, və ç səslərini bir neçə dəfə təkrar etməklə əməyin poeziyasını, musiqisini qulaqlarımızda səsləndirmiş olur”(4, s. 405).

Bəxtiyar Vahabzadə Füzuli irsinin vurğunu idi. O, ulu məhəbbət şairini söz ordusunun sərkərdəsi adlandırır, sözü isə onun silahı hesab edirdi. Onun fikrincə, Füzuli, sözlərində nəfəs alan, fikirlərində yaşayan, duyğularında fəryad çəkən insanlar insanı, şairlər şairi, ariflər arifidir. Təsədüfi deyil ki, Xalq şairimiz “Şəbi-hicran” kimi ədəbiyyat tariximizdə özünəməxsus yeri olan gözəl bir poetik əsər yaratmışdır.

Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadənin Füzulinin sözə münasibəti haqqındakı aşağıdakı fikrinə yüksək qiymət verir: “Biz şairlər çox zaman sözün zəifliyindən şikayət edirik. Bəzən isə elə gəlir ki, hisslərimiz çox güclü, söz isə çox acizdir. Hisslərimizi ifadə etmək üçün söz tapa bilmirik. Lakin Füzuli heç zaman sözün yoxsulluğundan şikayət etməmişdir, sözdə bir neçə mənə verməyi bacarmışdır. Füzulinin əlində söz mum kimidir. O, sözə istədiyi şəkli, istədiyi mənanı verir, ondan istifadə edir. O, sözün bütün mənalarının, həm lüğəti, həm məcazi mənalarının dəyərini, ağırlıq və yüngüllüyünü, çalarlarını bütün dərinlik və incəliyi ilə qavramışdır. Söz Füzuli ürəyində qaynayır, ürəyin bütün tellərindən keçir, sonra şeirə çevrilir. Bu sözlər yanan şair ürəyinin qanından qida alıb lələ, cəvahirə çevrilir. Buna görə də Füzulinin sözləri kağız üzərində alışıb yanır. Onlar dörd yüz ildir öz hərərətini itirmir, yanır və bizi də alovunda qızdırır”(4, s. 414).

Böyük ideallar şairi İmadəddin Nəsimi dili haqqında da Bəxtiyar Vahabzadənin özünəməxsus mülahizələri vardır. Onun fikrincə, Nəsiminin “Məndə sığar iki cahan...” qəzəlinin aşağıdakı misrasında katiblər səhvə yol vermişlər:

Məndə sığar iki cahan mən bu cahana sığmazam.

Böyük şairin fikrincə bu misradakı “iki” sözü əslində ikən şəklində olmuşdur. Bu fikir öz-özlüyündə maraqlı olsa da, Yusif Seyidov onunla razılaşmır və göstərir ki, ədib Nəsiminin insan və kainat haqqındakı təlimini, hürufiliyin fəlsəfi traktovkasını nəzərə almamış və burada heç bir cəhətdən əsaslandırılı bilməyən fikirlər söyləmişdir (4, s. 409).

Bəxtiyar Vahabzadə klassik ədəbiyyatda olduğu kimi, müasir ədəbiyyatda da ədəbi şəxsiyyətlərin yaradıcılığı haqqında xeyli araşdırma aparmış, o, söz ustalarının yaradıcılığı haqqında, onların dil xüsusiyyətləri haqqında maraqlı və diqqətəlayiq mülahizələr irəli sürmüşdür.

Bu vəziyyəti nəzərə alan Yusif Seyidov bunları ayrı-ayrı gözdən keçirir. Məsələn, alim bu baxımdan Bəxtiyar Vahabzadənin Mir Cəlal haqqında mülahizələrini diqqət mərkəzinə gətirir və onun bu fikrinə nəzər salır: "Ədibin bədii dilinə aludə olmamaq mümkün deyil. Mir Cəlal cümləni qurmamışdan əvvəl "Bu fikri, bu mətləbi xalq necə deyər"? sualını öz-özünə verib sonra yazır. Bədii əsərləri bir yana, hətta elmi-tədqiqat əsərlərində də Mir Cəlal süni kitab dilindən qaçır. Ədibin Səməd Vurğun haqqında yazdığı bir məqalə belə başlayır: "Səməd Vurğun əlinə qələm alan gündən şairdir. O, kağız-kuğaz korlamamışdır" (4, 421).

Bəxtiyar Vahabzadə dövrünün gənc şairlərinin yaradıcılığını ardıcıl şəkildə izləmişdir. Bu gənc istedadlar arasında Fikrət Qoca, Məmməd Araz, Məmməd Aslan, İsa İsmayilzadə poeziyasını xüsusilə yüksək qiymətləndirmişdir. Xalq şairimizin Fikrət Qoca yaradıcılığı haqqında yazdığı məqalədə dil məsələsi xüsusi yer tutur. Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadənin gənc şairin dili haqqında fikirlərini 2 maddədə ümumiləşdirərək yazır: "Fikrət Qocanın ifadə tərzini, dil və üslub xüsusiyyətlərini səciyyələndirən iki nəticə və ya əsaslandırma diqqətimizi cəlb edir: 1. "Burada çox işlənmiş ifadələr, sürtük deyim tərzləri qulağı cırmaqlamır, oxucuda təəccüb doğurmur. Yeni deyim tərzini çətin qəbul edilir. Lakin oxucuda, təəccüblə bərabər, gözəl assosiasiyalar oyadır". 2. "Fikrət Qocadan danışarkən mən nə üçün şairin ifadə tərzindən, deyim xüsusiyyətlərindən başladım? Çünki Fikrət müasir şeir orkestrimizdə bu cəhəti ilə seçilmiş, öz musiqi alətini nəinki başqa alətlərin səsindən, hətta çaldığı məlum alətin köhnə səsindən də fərqləndirməyi, onu təzə nəfəslərlə səsləndirməyi bacaran şairdir" (4, 426).

Yusif Seyidov Bəxtiyar Vahabzadənin digər gənc şairlərin, məsələn, Məmməd Aslanın yaradıcılığı haqqında da məqalə yazdığını, onları düzgün qiymətləndirməyə çalışdığını göstərir. Bununla əlaqədar alim, Bəxtiyar Vahabzadənin Məmməd Aslan haqqında yazdığı "Sözün şəhdi, dilin nəğməsi" adlı məqaləsi üzərində dayanır. Məqalədə Məmməd Aslanın poeziyasından bir neçə bənd nümunə verildikdən sonra xalq şairimiz yazır ki, bu şeir sözlərin, səslərin uyarlıq nəğməsidir. Dili mükəmməl bilmədən, duymadan onu təşkil edən sözləri nəğmədəki melodiya kimi yan-yanaşı düzmək olmaz (4, 427).

Bəxtiyar Vahabzadə elə bu məqalədə oxuculara üzünü tutaraq Məmməd Aslanın "Səsimə səs ver" kitabını oxumağı tövsiyə edir: "Qoy ana dilimizin dadını, duzunu, şəhdini, şəkərini duymaq istəyənlər bu kitabı oxusun, səslərin düzlüşünə, sözlərin nəğməsinə valeh olsunlar". (4, 428).

Yusif Seyidov göstərir ki, Bəxtiyar Vahabzadə Məmməd Aslanın tərcüməçilik fəaliyyətinə də yüksək qiymət verir və qeyd edir ki, Məmməd Aslan tərcümələri niyə orijinal əsər təsiri bağışlayır? Çünki tərcüməçi ana dilini gözəl bilir. Bilmək azdır, dilimizin bütün imkanlarını, rəng və çalarlarını duyar, hiss edir.

Yusif Seyidov bədii tərcümə sənətinin özünəməxsus məziyyətlərini göstərərək Bəxtiyar Vahabzadənin elmi tərcümə ilə bədii tərcüməni qarşılaşdırmasına da toxunur. O, görkəmli söz ustasının bu barədə aşağıdakı fikrini də təqdir edir, yüksək qiymətləndirir: "Elmi əsərlərin tərcüməsində fikir və məntiqin dəqiqliyi gözlənilirsə, bədii əsərlərin tərcüməsində fikrin məntiqi və dəqiqlik, orijinalda olduğu kimi saxlanmaya da bilər. Burada əsasən ruh və mənəviyyət, hiss və həyəcan tərcümə olunur" (4, 438).

Nəticə

Beləliklə, Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə bir şair, bir alim, bir ziyalı kimi bütün həyat və yaradıcılığı boyu dilimizin keşiyində durmuş, onun yaşaması, yad təsirlərdən qorunub saxlanması, təmizliyi, saflığı və inkişafı uğrunda yorulmadan mübarizə aparmışdır. Görkəmli sənətkarın zəngin ədəbi-elmi irsinin dərinədən öyrənilməsi filologiya elmimizin qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir.

ƏDƏBİYYAT

- 1.S.Alməmmədova.Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasının dili. Bakı, Elm, 2010,
- 2.Yusif Seyidov.Sözün qüdrəti,Bakı:Yazıçı,1983
- 3.Yusif Seyidov.Şairin fikir dünyası,Bakı:Bilik, 1985
- 4.Yusif Seyidov.Əsərləri,15 cildə, VIII c.,Bakı,Bakı Universiteti nəşri,2008
- 5.Bəxtiyar Vahabzadə.Ədəbi düşüncələr.Bakı:Təhsil,2000
- 6.Bəxtiyar Vahabzadə.Səməd Vurğun(monoqrafiya),Bakı,1976
- 7.Bəxtiyar Vahabzadə. Vətən ocağının istisi,Bakı:Yazıçı,1973,
- 8.Bəxtiyar Vahabzadə.Sənətkar və zaman,Bakı:Yazıçı,1975,
- 9.Bəxtiyar Vahabzadə.Sadəlikdə böyüklük,Bakı:1978,
- 10.Bəxtiyar Vahabzadə.Dərin qatlara işıq, Bakı,1986,
- 11.Bəxtiyar Vahabzadə.Gəlin açıq danışıq,Bakı,1988

AMEA Naxçıvan Bölməsi
E-mail: ebulfezamanoglu@mail.ru

Abulfaz Guliyev, Aliya Guliyeva

LANGUAGE ISSUES IN THE LITERARY AND SCIENTIFIC HERITAGE OF BAKHTIYAR VAHABZADE IN THE RESEARCH OF PROF. YUSIF SEYIDOV

People's poet Bakhtiyar Vahabzade is one of the outstanding masters of words, distinguished by his style and handwriting, who has his own place in the history of Azerbaijani literature of the 20th century. The powerful writer, both in his artistic and literary and scientific work, has always fought tirelessly for the preservation, purity, purity and development of our language. The study of the language problem in B. Vahabzadeh's work occupies a special place in the research of the prominent philologist Yusif Seyidov. The language problem in Bakhtiyar Vahabzadeh's legacy is such a broad topic that the scientist published a special research work and monograph on it. Since the topic is very broad, the article only examines and studies the language issues in Bakhtiyar Vahabzadeh's journalistic works based on the research of Prof. Yusif Seyidov.

Keywords: *Bakhtiyar Vahabzadeh, Yusif Seyidov, literature, poetry, language, style*

Абульфаз Гулиев, Алия Гулиева

ПРОБЛЕМЫ ЯЗЫКА В ЛИТЕРАТУРНОМ И НАУЧНОМ НАСЛЕДИИ БАХТИЯРА ВАГАБЗАДЕ В ИССЛЕДОВАНИЯХ ПРОФЕССОРА ЮСИФА СЕИДОВА

Народный поэт Бахтияр Вагабзаде – один из выдающихся мастеров слова, отличающийся своим стилем и почерком, занимающий особое место в истории азербайджанской литературы XX века. Этот могучий писатель, как в художественном, так и в литературном и научном творчестве, всегда неустанно боролся за сохранение, чистоту, чистоту и развитие нашего языка. Изучение проблемы языка в творчестве Бахтияра Вагабзаде занимает особое место в исследованиях выдающегося филолога Юсифа Сеидова. Проблема языка в наследии Бахтияра Вагабзаде – настолько обширная тема, что учёный опубликовал по ней специальное исследование и монографию. В связи с обширностью темы

в статье рассматриваются и изучаются только языковые проблемы в публицистике Бахтияра Вагабзаде, основанные на исследованиях профессора Юсифа Сеидова.

Ключевые слова: *Бахтияр Вагабзаде, Юсиф Сеидов, литература, поэзия, язык, стиль*

İlk daxilolma tarixi: 22.07.2025

Son daxilolma tarixi: 18.08.2025